

14.11.2003

2837/4/01

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Ilkka Rautio

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Juha Haapamäki

TELEVALVONTATIETOJEN KÄYTTÖ YM.

1

KANTELU

A pyysi asianajaja Tero Matsisen 8.11.2001 laatimassa kirjoituksessa oikeusasiamiestä tutkimaan keskusrikospoliisin, Helsingin kihlakunnan poliisilaitoksen ja Tullilaitoksen menettelyä kohdallaan. Kantelussa arvostellut viranomaisten toimenpiteet liittyvät Lahdessa helmikuussa 2001 pidettyjen hiihdon maailmanmestaruuskisojen jälkeisiin tapahtumiin ja erityisesti niihin eri esitutkintoihin, joissa A on ollut syylliseksi epäiltynä. Hän katsoo viranomaisten useissa tilanteissa rikkoneen esitutkinta- ja pakkokeinolakia.

3

RATKAISU

3.1

Tiedottaminen

3.1.1

Helsingin kihlakunnan poliisilaitos

Ala-Tikkurilan Shelliltä löytyi 20.2.2001 musta nahkalaukku, jossa oli mm. lääkepakkauksia ja käytettyjä nestetiputuspusseja. Laukun sisällön vuoksi siitä ei kirjattu löytötavarailmoitusta vaan ns. sekalaisilmoitus (S-ilmoitus) rikostietojärjestelmään. Selvityksen mukaan kysymys oli siitä, että poliisi tutki, liittyykö asiaan mahdollisesti rikosta.

Laukun sisällön perusteella pääteltiin, että laukku kuuluu Suomen hiihtoliitolle, minkä liiton lääkäri vahvistikin poliisin otettua häneen yhteyttä. A haki 21.2.2001 laukun poliisilta. Komisario B päätti tämän löytötavara-asiaksi osoittautuneen tapauksen tutkinnan vielä samana päivänä.

Sisäasiainministeriön poliisiosasto toteaa, että kysymys on ollut poliisilain mukaisesta poliisitutkinnasta. Siitä tiedottamisesta ei ole erikseen säädetty, mutta poliisitutkintaa toimitettaessa on poliisilain 37 §:n 2 momentin mukaan soveltuvin osin meneteltävä siten kuin tutkinnan suorittamisesta esitutkinnassa säädetään. Esitutkintalain 49 §:n mukaan esitutkinnasta on tiedotettava siten,

ettei ketään aiheettomasti saateta epäluulon alaiseksi ja ettei kenellekään tarpeettomasti aiheuteta vahinkoa ja haittaa.

Tässä tapauksessa ei käytettävissä olevasta selvityksestä käy ilmi, mitä tietoja poliisi tarkkaan ottaen on joukkotiedotusvälineille antanut. A:n väitteelle väärin tietojen antamisesta ei kuitenkaan ole saatu tukea. Totean myös, että sen jälkeen kun B 21.2.2001 päätti tutkinnan, ei käytettävissäni olevasta selvityksestä käsitykseni mukaan käy ilmi perustetta pitää esim. laadittua S-ilmoitusta ja B:n päätöstä salassa pidettävänä. Ongelmallista laillisuuden kannalta olisi käsitykseni mukaan lähinnä se, jos laukun sisältöä olisi julkistettu niin, että samalla olisi julkistettu tietoja jonkun henkilön yksityiselämään liittyvästä arkaluontoisesta seikasta tai terveydentilasta tai hänen saamastaan lääkityksestä vastoin viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain säännöksiä. Tällaisia tietoja poliisi ei käytettävissäni olevan selvityksen mukaan ole tiedotusvälineille antanut. Erityisesti totean, että laukun löytymisen tullessa julkisuuteen ei tiedotusvälineissä ollut ymmärtääkseni esitetty epäilyjä A:n tai muidenkaan syyllistyneen tähän asiaan liittyen rikokseen; poliisikin aloitti esitutkinnan vasta maaliskuun puolella 2001. Ainakin alkuvaiheessa – jolloin tapahtui se tiedottaminen, jota A ymmärtääkseni tältä osin arvostelee - kysymys oli vain urheilun dopingsääntöjen rikkomista koskevasta uutisoinnista.

Asian saama laaja julkisuus on arvatenkin tuntunut sen kohteista kohtuuttomalta, mutta tiedotusvälineiden toiminnan arviointi ei kuulu oikeusasiamiehen toimivaltaan. Myöskään poliisi ei voi määrätä, miten media jotain aihetta käsittelee. Tässä tapauksessa laukun löytymisen on nostanut julkisuuteen selvityksen mukaan eräs sanomalehti, eikä poliisi ole aktiivisesti tiedottanut asiasta muutoinkaan, vaan selvityksen mukaan vain vastannut tiedotusvälineiden tiedusteluihin.

Sisäasiainministeriön poliisiosasto katsoo Helsingin poliisilaitoksen tavoin, että löytötavara-asiassa olisi tullut suhtautua pidättyväisemmin tiedotusvälineiden haastattelupyyntöihin. Tähän voin yhtyä siinä mielessä, että laukun sisältö on ollut senlaatuinen, että vaara salassa pidettävien tietojen paljastumiseen on ollut olemassa. Ei ole kuitenkaan tullut ilmi, että tällaisia tietoja olisi annettu tai että löytötavara-asiasta tiedottamisessa olisi muutoinkaan menetelty lainvastaisesti. Tämän vuoksi ei asia tältä osin anna aihetta muuhun kuin että kiinnitän komisario B:n huomiota edellä tiedottamisesta esittämiini näkökohtiin.

3.1.2 Keskusrikospoliisi

Käytettävissäni olevan selvityksen perusteella ei ole aihetta epäillä, että keskusrikospoliisi olisi tiedottanut A:han liittyvistä esitutkinnoista lainvastaisesti.

3.1.3 Epäillyt tieto vuodot

Käytettävissäni selvityksestä ei käy ilmi, että poliisi- tai tulliviranomaiset olisivat "vuotaneet" tai muutoin antaneet lainvastaisesti tietoja A:han kohdistuneista pakkotoimenpiteistä ja tai muutoinkaan kyseessä olevasta esitutkinnasta.

3.2

Pakkokeinot

3.2.1

Tapahtumat Helsinki-Vantaan lentoasemalla 10.3.2001

Totean aluksi, että valvontavaltaani kuuluvat vain Suomen viranomaisten toimenpiteet.

A saapui 10.3.2001 Oslosta Helsinki-Vantaan lentokentälle. Hänet ohjattiin tullitarkastukseen, jossa hänen matkatavaransa ja päällysvaatteensa tarkastettiin. Tulliviranomaisten lisäksi paikalla oli kaksi keskusrikospoliisin poliisimiestä. Tuolloin löytyi mm. lentoaseman tallelokeron avain. Tallelokeron avattiin A:n läsnä ollessa ja keskusrikospoliisin edustaja valokuvasi siellä olleita tavaroita. Poliisi takavarikoi A:n hallusta tämän kalenteri/muistikirjan.

Tullilain 14 §:n mukaan tullitoimenpiteen suorittamiseksi tulliviranomaisella tai muulla toimivaltaisella viranomaisella on oikeus mm. pysäyttää henkilö ja suorittaa henkilöön kohdistuva etsintä tämän saapuessa tullialueelle, lähtiessä tullialueelta, käydessä kulkuneuvossa tai muussa paikassa, jossa tavaraa puretaan, lastataan tai säilytetään sekä muuallakin tullialueella, jos siihen on erityisiä syitä sekä päästä varastoihin, tiloihin ja muihin paikkoihin, missä tavaraa valmistetaan, säilytetään tai myydään, ei kuitenkaan ainoastaan asuntona tai rakennuksen asuintiloina käytettävään osaan, ja suorittaa tarpeellinen tarkastus.

Tullilain 15 §:stä on pääteltävissä, että henkilöön kohdistuva etsintä tämän lain 14 §:n nojalla tarkoittaa henkilön matkatavaroihin ja päällysvaatteisiin kohdistuvaa tarkastusta. Saadun selvityksen mukaan A:han kohdistettiin nimenomaan tällainen tarkastus. Tältä osin ei ole tullut ilmi lainvastaista menettelyä.

A on kantelussaan maininnut, että viranomaiset kävivät tutkimassa lentoasemalla olleen säilytyslokeron. Asianomaisten ylitullivartijoiden mukaan lokero avattiin A:n suostumuksella ja paikalla ollen. Oikeuskirjallisuudessa on katsottu, että suostumus lienee yleensä katsottava kotietsinnän oikeuttamisperusteeksi (ks. Helminen ym: Esitutkinta ja pakkokeinot s.524) Vaikka itse suhtaudunkin varsin varauksellisesti suostumukseen pakkokeinon käytön oikeuttamisperusteena, en tässä asiassa ryhdy enemmälti tutkimaan menettelyä, kun A ei ole vastineessaan enää arvostellut lokeron avaamista.

Mitä tulee A:lta lentoasemalla takavarikoituun omaisuuteen, totean että PKL 4 luvun 1 §:n mukaan esine voidaan takavarikoida, jos (muun muassa) on syytä olettaa, että se voi olla todisteena rikosasiassa. Tässä tapauksessa ei ole tullut esiin seikkoja, jotka antaisivat aiheutta olettaa, että asiaa ratkaistaessa tulisi

kiinnittää huomiota PKL 4 luvun 2 §:n asiakirjan takavarikkoa koskeviin erityissäännöksiin.

Takavarikon edellytys oli tässä tapauksessa siis vain se, että on täytynyt olla syytä olettaa, että A:n kalenteri/muistikirja voi olla todisteena rikosasiassa. Käytettävissäni olevan selvityksen perusteella tämä edellytys on täyttynyt. Totean myös, että laki ei vaadi kirjallista takavarikkomääräystä – tässä tapauksessa A:lle oli selvityksen mukaan suullisesti ilmoitettu rikoskomisario C:n takavarikkomääräyksestä ja sen perusteesta. A:lle oli 12.3.2001 annettu tiedoksi takavarikkopöytäkirja, jolloin hän oli saanut myös takaisin takavarikossa olleen omaisuutensa. Takavarikon osalta ei ole tullut esiin lainvastaista menettelyä.

3.2.2

Kotietsinnät

Kotietsinnän edellytyksistä säädetään PKL 5 luvun 1 §:ssä. Tässä tapauksessa 15.3.2001 toimitetut kotietsinnät A:n asunnossa, autotallissa ja autossa on perustettu lainkohdan 1 momenttiin, jossa on kysymys todennäköisin syin epäillyn luona tehtävästä kotietsinnästä – lainkohdan 2 momentissa säädetään muun kuin todennäköisin syin epäillyn luona tehtävästä kotietsinnästä. Pelkästään esitutkintakynnyksen ylittyminen tietyn vakavuusasteen rikoksessa ei siis riitä perusteeksi kotietsinnälle. Poliisin soveltaman lainkohdan mukaan jos on syytä epäillä, että on tehty rikos, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi kuukautta vankeutta, saadaan rakennuksessa, huoneessa taikka suljetussa säilytyspaikassa tai kulkuneuvossa toimittaa kotietsintä takavarikoitavan esineen löytämiseksi tai muutoin sellaisen seikan tutkimiseksi, jolla voi olla merkitystä rikoksen selvittämisessä.

Epäillyksi rikokseksi on ilmoitettu lääkerikos. Sen ankarin rangaistus on yksi vuosi vankeutta, joten tutkittavan olevan rikoksen vakavuuden osalta kotietsinnän edellytykset ovat olleet olemassa. Kysymys onkin mielestäni keskeisesti siitä, oliko todennäköisiä syitä epäillä A:ta lääkerikoksesta ja jos oli, niin asetitko pakkokeinojen käytössä noudatettava suhteellisuusperiaate rajoituksia kotietsinnälle.

Rikoskomisario C on selvityksissään viitannut mm. A:n itse televisiohaastattelussa 28.2.2001 kertomaan. Lääkerikosta koskevassa rikosilmoituksessa viitataan "Lahden MM-hiihtojen aikana ja niiden jälkeen julkisuudessa annettuihin lausuntoihin". Lisäksi ilmoituksessa viitataan edellä kohdassa 3.1.1 mainittuun Suomen hiihtoliiton lääkäriinlaukun löytymiseen Ala-Tikkurilan Shelliltä – tällä perusteella on ymmärtääkseni epäilty, että A olisi tuonut reseptinalaisia Hemohes-plasmanlaajentajalääkkeitä Virosta Suomeen lääkelain vastaisesti.

Totean, että yleisellä tasolla on mahdotonta tarkasti määritellä, minkä tasoista näyttöä vaaditaan, jotta nyt kysymyksessä oleva näyttökynnys "todennäköiset syyt" ylitty. PKL 5 luvun 1 § 1 momentti jättää soveltajalleen harkintavaltaa. Katson, että rikoskomisario C ei ole ylittänyt harkintavaltansa tai käyttänyt sitä väärin, kun hän katsonut kotietsinnän edellytysten täytyneen.

Vielä on otettava kantaa siihen A:n väitteeseen, että kotietsintä oli ylimitoitettu, koska pakkokeinojen käyttöä rajoittaa suhteellisuusperiaate. PKL 7 luvun 1a §:n mukaan pakkokeinoja saadaan käyttää vain, jos pakkokeinon käyttöä voidaan pitää puolustettavana ottaen huomioon tutkittavana olevan rikoksen törkeys, rikoksen selvittämisen tärkeys sekä rikoksesta epäillylle tai muille pakkokeinon käytöstä aiheutuva oikeuksien loukkaus ja muut asiaan vaikuttavat seikat. Suhteellisuusperiaatteella tarkoitetaan lain esitöiden mukaan sitä, että pakkokeinon käytöllä tavoitellun päämäärän tulee olla järkevässä suhteessa pakkokeinon aiheuttamiin haittoihin tai vastakkaisiin etuihin tai arvoihin. Edelleen esitöissä todetaan, että sinänsä tarpeellisen tai välttämättömän keinon käytöstä on suhteellisuusperiaatteesta johtuen joko luovuttava tai keinon käyttöä on rajoitettava jollakin tavalla (HE 22/1994 s. 34).

Suhteellisuusperiaatetta koskeva PKL 7 luvun 1a § on varsin avoin säännös. Katsonkin, ettei C ole päätöksellään toimittanut kotietsintä rikkonut suhteellisuusperiaatetta, kun vielä otetaan huomioon sekin, miten kotietsinnän käytöstä väistämättä aiheutuvaa haittaa on saadun selvityksen mukaan pyritty vähentämään.

Lopuksi totean, että saaduissa selvityksissä ei ole tullut ilmi seikkoja, jotka tukisivat A:n epäilyä siitä, että hänen autoonsa olisi jo 9.3.2001 kohdistettu kotietsintä.

3.2.3

A:n vapaudenmenetys

Poliisin menettely kiinniottotilanteessa

A on arvostellut sitä, että hänen 8-vuotias poikansa jätettiin yksin kotiin, kun A otettiin kiinni 18.6.2001 ja vietiin kuulusteluihin.

Saadun selvityksen mukaan kiinnioton toimittaneet poliisimiehet olivat tiedustelleet A:lta lapsen hoitamisesta. A oli vastannut "pojan kyllä pärjäävän", mutta poliisimiehet olivat esittäneet, että lapselle hankitaan hoitaja. A:n vaimolla ei ollut mahdollisuutta tulla paikalle. Tämän jälkeen oli otettu yhteyttä rikosylikomisario D:hen, joka oli esittänyt A:lle kaupungin sosiaalitoimen apua. A ei ollut tähän suostunut vaan soittanut vaimolleen, joka oli ilmoittanut hoitavansa paikalle pian jonkun sukulaisen. Poliisimiehet olivat selvityksen mukaan ehdottaneet A:lle sukulaisen paikalle tulon odottamista, mutta A ei ollut pitänyt sitä tarpeellisena. Tämän jälkeen oli soitettu uudestaan D:lle, joka oli hyväksynyt sen, että poika jätettiin yksin kotiinsa.

Lähtökohtaisesti vanhemmat päättävät lapsensa hoidosta. Ei sinänsä liene harvinaista, että 8-vuotias lapsi on jonkin aikaa yksin kotona ja tuskinpa sitä ainakaan aina pidetään lapsen huonona kohteluna. Tässä tapauksessa on kuitenkin erityispiirteitä. Pidän ensinnäkin uskottavana sitä A:n ilmoitusta, että hän oli tuolloin poissa tolaltaan ja että tilanne oli hänelle "kaoottinen". Tällaisessa tilanteessa ei tulisi antaa ratkaisevaa merkitystä vanhemman omalle

kannanotolle, koska se ei välttämättä ole perustunut riittävään harkintaan. Nyt kysymyksessä olevan kaltainen yllättävä tilanne voi lapsen kannalta olla hyvinkin ahdistava, koska hän tuskin ymmärtää tapahtumia. Katsonkin, että olisi ollut lapsen edun kannalta perustellumpaa, että poliisi olisi A:n kanssa odottanut ja varmistanut, että sinänsä pian saapuvaksi ilmoitettu sukulainen todella saapuu huolehtimaan lapsesta. Saatan tämän käsitykseni rikosylikomisario D:n tietoon.

Pidättämisen perusteet

A otettiin kiinni aamulla 18.6.2001 ja hänet pidätettiin saman päivän iltana. A pääsi vapaaksi iltapäivällä 20.6.2001 ja hänen vapauden menetyksensä kesti kaikkiaan lähes kaksi ja puoli vuorokautta. Rikosylikomisario D:n mukaan pidättämisen ns. yleisenä perusteena oli se, että A:ta oli syytä epäillä salakuljetuksesta ja että ns. erityisenä perusteena oli asian selvittämisen vaikeuttaminen.

Pidättämisen edellytyksistä säädetään PKL 1 luvun 3 §:ssä. Sen mukaan rikoksesta todennäköisin syin epäilty saadaan pidättää muun muassa jos rikoksesta on säädetty lievempi rangaistus kuin kaksi vuotta vankeutta, mutta siitä säädetty ankarin rangaistus on vähintään vuosi vankeutta (yleiset edellytykset). Lisäksi vaaditaan, että epäillyn olojen tai muiden seikkojen perusteella on todennäköistä, että hän:

- a) lähtee pakoon taikka muuten karttaa esitutkintaa, oikeudenkäyntiä tai rangaistuksen täytäntöönpanoa (paonvaara); tai
- b) vaikeuttaa asian selvittämistä hävittämällä, turmelemalla, muuttamalla tai kätkemällä todistusaineistoa taikka vaikuttamalla todistajaan, asianomistajaan, asiantuntijaan tai rikoskumppaniinsa (sotkemisvaara); taikka
- c) jatkaa rikollista toimintaa (jatkamisvaara).

Näitä kohdissa a – c mainittuja perusteita kutsutaan pidättämisen erityisiksi edellytyksiksi.

Pidättäminen on PKL 1 luvun 3 §:n 2 momentin myös mahdollista kun jotakuta on syytä epäillä rikoksesta (vaikka epäilyyn ei siis olisikaan todennäköisiä syitä), jos pidättämiseen muutoin on 1 momentissa säädetty edellytykset ja epäillyn säilöön ottaminen on odotettavissa olevan lisäselvityksen vuoksi erittäin tärkeää. D toteaa perustaneensa päätöksensä nimenomaan tähän lainkohtaan. En katso käytettävissäni olevan selvityksen perusteella olevan aihetta kyseeralaista D:n päätöstä pidättämisen yleisten edellytysten osalta.

A on kantelussaan erityisesti kiistänyt sen, että olisi ollut mitään aihetta epäillä hänen pyrkivän vaikeuttamaan asian selvittämistä. Rikosylikomisario D on tältä osin vedonnut erityisesti A:n rikoskumppaneiksi epäiltyihin hollantilaisiin henkilöihin samanaikaisesti kohdistettuihin tutkintatoimiin. Lisäksi D:n mukaan oli tiedossa, että eräs näistä hollantilaisista ja A olivat olleet yhteydessä toisiinsa. D:n mukaan oli "aivan ilmeistä, että he olivat pyrkineet sopimaan annettavista

vastauksista kuulustelujen varalle".

Lailla on pyritty turvaamaan muun muassa se, että poliisilla on keino estää epäiltyjä rikoskumppaneita vaikuttamasta toistensa tai esim. todistajien kertomuksiin. Pakkokeinolain mukaan kuitenkin vaaditaan, että tällainen asian selvittämisen vaikeuttaminen on todennäköistä. Oikeuskirjallisuudessa on todettu, että pitää olla objektiivisia perusteita, joiden nojalla voidaan pitää uskottavana, että epäilty sotkisi esitutkintaa (Helm inen ym.: Esitutkinta ja pakkokeinot s. 589). Pelkkä yleisluontoinen epäily esim. kertomuksista sopimisesta ei siis riitä, vaan sen tueksi pitää olla konkreettisia tosiseikkoja. Totean, että tätä todennäköisyyden vaatimusta on pidetty (liian) korkeana (HE 52/2002 s.18) ja pakkokeinolaki muuttuukin 1.1.2004 lukien siten, että pidättämisen erityisien edellytysten osalta riittää "syytä epäillä".

Vaikka onkin hieman tulkinnanvaraista, voidaanko D:n esittämillä perusteilla pitää todennäköisenä, että A olisi vapaana ollessaan pyrkinyt vaikuttamaan kanssaepäilyihin, en katso hänen ylittäneen harkintavaltaansa tai käyttäneen sitä väärin, kun hän päätti A:n pidättämisestä ja sen jatkamisesta.

3.2.4

Televalvonta

A:n mukaan poliisi on hankkinut televalvontaluvan vain ja ainoastaan tukemaan epäilyjä salakuljetuksesta. Salakuljetuksen tutkintaa varten ei kuitenkaan lain mukaan voida myöntää televalvontalupaa. Luvan saamiseksi onkin A:n mukaan "rakennettu törkeän petoksen tunnusmerkistö kummallisesti ja tavalla, joka esitutkintaviranomaisten on täytynyt ymmärtää vääräksi". A pyytää tutkimaan poliisin menettelyn televalvontaluvan hankkimisessa ja sen nojalla saatujen tietojen käytössä.

Luvan myöntäminen

Televalvontaluvan myöntämisen edellytyksistä on säädetty pakkokeinolain 5a luvun 3 §:ssä. Se kuului tapahtuma-aikaan seuraavasti:

Kun on syytä epäillä jotakuta

- 1) rikoksesta, josta ei ole säädetty lievempää rangaistusta kuin neljä kuukautta vankeutta,
- 2) automaattiseen tietojenkäsittelyjärjestelmään kohdistuneesta rikoksesta, joka on tehty telepäätelaitetta käyttäen, laittomasta uhkauksesta, oikeudenkäytössä kuultavan uhkaamisesta tai huumausainerikoksesta,
- 3) edellä mainittujen rikosten rangaistavasta yrityksestä

esitutkintaviranomaiselle voidaan antaa lupa kohdistaa televalvontaa epäillyn hallussa olevaan tai hänen oletettavasti muuten käyttämäänsä teleliittymään taikka tilapäisesti sulkea tällainen liittymä, jos televalvonnalla saatavilla tiedoilla

tai teleliittymän sulkemisella voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämislle.

Salakuljetusrikoksen tutkintaan ei voida myöntää televalvontalupaa, koska se ei täytä puheena olevan lainkohdan 1-kohdan vaatimusta rikoksen vakavuusasteesta eikä sitä mainita 2-kohdan rikosnimikkeissä. Käräjäoikeus on myöntänyt luvan, koska se on katsonut olevan syytä epäillä A:ta törkeästä petoksesta.

Televalvontaluvan myöntämisen ja esitutkinnan aloittamisen kynnykset on ilmaistu samalla tavalla eli "syytä epäillä". Tämä on esitutkinta- ja pakkokeinolaissa alin epäilyn astetta kuvaava ilmaisu eikä tätä kynnystä voida asettaa korkealle. On mahdotonta yleisellä tasolla tarkasti ilmaista, millainen näyttö vaaditaan "syytä epäillä" –kynnyksen ylittymiseen. Esitutkinnan aloittamiskynnyksen osalta sitä on kuvattu niin, että rikosta on syytä epäillä, kun asioita huolellisesti harkitseva henkilö päätyy tällaiseen tulokseen (HE 14/1985 s.16). Ratkaisu on tehtävä kussakin yksittäistapauksessa käsillä olevien tosiseikkojen nojalla. Joka tapauksessa puheena oleva ilmaisu "syytä epäillä" jättää soveltajalleen jonkin verran harkinnanvaraa. Katson käytettävissäni olevan selvityksen perusteella, että käräjäoikeus ei ole ylittänyt harkintavaltaansa tai käyttänyt sitä väärin, kun se on katsonut olevan syytä epäillä A:ta törkeästä petoksesta. En ole samaa mieltä A:n kanssa siitä, että poliisi olisi keinotekoisesti luonut törkeän petoksen epäilyn A:ta kohtaan saadakseen televalvontatiedot. Tältä osin ei ole tullut esiin lainvastaista menettelyä.

Televalvontaluvan edellytyksenä on myös se, että televalvonnalla saatavilla tiedoilla voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen (tässä tapauksessa törkeän petoksen) selvittämislle. Tämä on asiassa merkityksellistä erityisesti siksi, että A:n käsityksen mukaan televalvontatiedoilla oli merkitystä vain salakuljetusrikoksen tutkinnalle. En voi yhtyä tähän näkemykseen. En pidä perustelemattomana sitä rikosylikomisario D:n esittämää, että epäillyt salakuljetukset ovat samalla näyttöä törkeästä petoksesta. En katso tältäkin osin tuleen esiin menettelyä, joka antaisi minulle aihetta toimenpiteisiin.

Tietojen käyttäminen

A:n mukaan televalvonnalla saatuja tietoja ei olisi saanut käyttää muiden kuin sellaisten vakavien rikosten tutkimiseen, joihin on mahdollista myöntää televalvontalupa. A toteaa tietoja käytetyn tutkittaessa epäiltyä salakuljetettuun tavaraan ryhtymisestä ja vetoaa erityisesti pakkokeinolain 5a luvun 13 §:ään.

Tuon säännöksen – jonka otsikko on *ylimääräisen tiedon käyttö* - mukaan jos telekuuntelulla tai teknisellä kuuntelulla saatu tieto ei liity rikokseen tai jos se koskee muuta rikosta kuin sitä, jonka tutkintaa telekuuntelulupa tai teknistä kuuntelua koskeva päätös koskee, tallenne on tarkastuksen jälkeen hävitettävä tai, jollei tämä ole mahdollista, tieto poistettava tallenteelta. Tallenne saadaan kuitenkin säilyttää ja tieto tallettaa esitutkintaviranomaisen rekistereihin, jos tieto koskee sellaista rikosta, jonka tutkinnassa saadaan käyttää telekuuntelua tai

teknistä kuuntelua, taikka tietoa tarvitaan rikoslain 16 luvun 19 §:ssä tarkoitetun rikoksen estämiseen.

Ylimääräisen tiedon käyttöä koskevassa PKL:n säännöksessä ei ole lainkaan käsitelty televalvontaa, jolla saadun tiedon käyttöä kantelussa arvostellaan. Laissa ei ole muutoinkaan säännelty sitä, miten televalvontatietoja saa käyttää muun kuin sen rikoksen tutkinnassa, jota lupa tarkoittaa. PKL 5a luvun 13 §:n esitöissä on todettu, että ylimääräisen tiedon ongelma aktualisoituu vain kuuntelupakkokeinoissa ja kun televalvonnalla ei ole mahdollista saada tietoja luottamuksellisten keskustelujen sisällöstä, niin tutkittavaa rikosta koskevan ja ylimääräisen tiedon erottelu ei ole mahdollista. Telekuuntelun ja teknisen kuuntelun osalta puolestaan ei pidetty järkevänä kieltää poliisia ainakaan vihjetietoina tai muuten rikoksen esitutkinnassa käyttämästä telekuuntelulla tai teknisellä kuuntelulla saatua ylimääräistä tietoa. Näidenkään pakkokeinojen osalta ei lakiin ole otettu ylimääräisen tiedon käyttökieltoa (ks. HE 22/1994 s.23 - 24, samoin HE 52/2002 s. 27). Eri asia on, että tuomioistuin voi yksittäistapauksessa asettaa kiellon käyttää ylimääräistä tietoa todisteena.

Edellä lausutun perusteella katson, ettei tässä tapauksessa ole aihetta epäillä poliisin menetelleen lainvastaisesti, kun se on käyttänyt televalvontatietoja muunkin kuin televalvontaluvan tarkoittaman rikoksen tutkinnassa.

Totean kuitenkin, että olen eräässä telekuuntelua koskevassa ratkaisussani (21.10.2003, dnro 200/4/01) todennut, että ylimääräistä tietoa ja erityisesti sen käyttöä koskeva sääntely on puutteellista. Sisäasiainministeriökin on todennut, että ylimääräistä tietoa koskevia ongelmia esiintyy jatkuvasti. Edellä A:n kantelun esiin nostama ongelma on yksi osa tätä laajempaa kokonaisuutta. Vaikka televalvonnan jättäminen pois puheena olevasta lainkohdasta näyttää aikoinaan olleen lainsäätäjän tietoinen ratkaisu, niin saatujen kokemusten valossa näyttäisi olevan aihetta harkita, tulisiko myös televalvonnan osalta säätää ylimääräisen tiedon käytöstä. Saatan tämän käsitykseni oikeusministeriön ja sisäasiainministeriön tietoon.

3.3

Muuta

Katson käytettävissäni olevan selvityksen perusteella, ettei A:n esille ottamien muiden tapausten perusteella ole aihetta epäillä, että viranomaiset olisivat kohdelleet häntä epätasa-arvoisesti tavalla, joka antaisi minulle aihetta toimenpiteisiin.

4

LOPPUTULOS

Kiinnitän komisario B:n huomiota edellä kohdassa 3.1.1 tiedottamisesta esittämiini näkökohtiin. Lisäksi saatan edellä kohdassa 3.2.3 esittämäni käsityksen lapsen edun huomioon ottamisesta rikosylikomisario D:n tietoon. Tässä tarkoituksessa lähetän heille jäljennöksen päätöksestäni. Lisäksi saatan kohdassa 3.2.4 esittämäni käsityksen ylimääräistä tietoa koskevan sääntelyn

täsmenämistarpeesta oikeusministeriön ja sisäasiainministeriön tietoon, missä tarkoituksessa lähetän niille jäljennöksen päätöksestäni. Muihin toimenpiteisiin kantelu ei anna aiheutta.

Kantelukirjoituksen liitteet palautetaan ohessa.